

Dom za zaštitu zdravlja radnika »Drava« u ratnim uvjetima

Mladen Vrbanić

UDK 614.39:355/359

Prispjelo: u listopadu 1992

Dom za zaštitu zdravlja radnika »Drava« Osijek

Do 1973. godine »Drava« je bila zdravstvena stanica, a od tada je Dom za zaštitu zdravlja radnika. Stanje zatečeno početkom agresije na Hrvatsku nije moglo zadovoljiti ratne potrebe. Bile su nužne promjene koje smo po uputama Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske proveli u vrlo kratkom vremenu, jer je to iziskivala pojačana agresija na Osijek. Zgrada je obilježena znakom Crvenog križa, a suteran zaštićen vrećama. Liječnici i medicinske sestre educirali su se preko publikacija i seminara o pružanju zdravstvene skrbi u ratnim uvjetima.

Evakuirali smo gornji kat i pripremili suteran kao sklonište sa svim potrebnim sadržajima. Svojim smo bolesnicima nastojali na jednom mjestu osigurati liječnički pregled, laboratorijske i rtg usluge, previjanje, fizioterapiju i izdavanje lijekova. U dio suterana preseljena je najbliža ljekarna, a dio prostorija dali smo na korištenje ravnateljstvu Doma zdravlja Beli Manastir. U tijeku najjačih napada na Osijek reorganizirali smo službu radi sigurnosti dolaska i odlaska s posla.

Ključne riječi: opća medicina u ratnim uvjetima, organizacija

Dom za zaštitu zdravlja radnika »Drava« osnovan je 1963. godine kao zdravstvena stanica, a 1973. godine rješenjem Okružnog privrednog suda upisuje se kao Dom za zaštitu zdravlja radnika. Ova zdravstvena ustanova osnovana je rješenjem Tvornice žigica »Drava« Osijek, NIP »Štampa« Osijek i »Radioelektrocentar« Osijek. Sljedećih godina sklopljeni su ugovori s nizom osječkih radnih organizacija o liječenju uposlenih radnika, a uz liječenje obavljaju se i pregledi i izdaju potvrde o zdravstvenoj sposobnosti kandidata vozača amatera i profesionalaca te medicinska obrada i izdavanje potvrde o zdravstvenoj sposobnosti za upošljavanje. U sastavu DZZZR »Drava« rade i konzilijarno-polikliničke službe: ginekologija i pneumoftizijologija, polivalentna stomatološka služba, biokemijski laboratorij i odjel psihologije.

Slobodnim izborom liječnika u DZZZR »Drava« povećava se broj bolesnika, osobito umirovljenika i onih koji su to željeli iz praktičnih razloga, blizine Doma zdravlja i izborom liječnika uposlenog u ustanovi. Danas DZZZR »Drava« pruža zdravstvenu skrb za više od 25 000 stanovnika.

ORGANIZACIJA

Na mjesto ravnatelja imenovan sam Rješenjem Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske 15. srpnja 1991. godine kada je već bilo jasno da će doći do sveopće

agresije srbočetnika i tzv. JNA na Republiku Hrvatsku. Stanje koje sam zatekao iziskivalo je neke prijeko potrebne promjene prema uputama Ministarstva zdravstva. Na krovove zgrade ucrtani su znakovi Crvenog križa, prema naredbi iz Međunarodne organizacije Crvenog križa u Ženevi. To je trebalo učiniti i prije jer je naredba izdana još u svibnju 1991. godine. Dodatno je zgrada obilježena zastavom Crvenog križa. Osigurali smo suterenske prozore vrećama pijeska, a suteran osposobili kao sklonište, i u slučaju potrebe otvaranje stacionara s 20 nosila – ležaja. Uputa Ministarstva zdravstva u potpunosti smo se pridržavali. Zaliha opreme, lijekova, sanitetskog materijala i medicinskog pribora gotovo da i nije bilo, a ono malo zatečenog bilo je u vrlo lošem stanju. Zahvaljujući susretljivosti i razumijevanju Glavnog stožera saniteta Republike Hrvatske i donacijama iz inozemstva, opremili smo našu zdravstvenu ustanovu svime što je bilo potrebno za pružanje kvalitetne medicinske skrbi u ratnim uvjetima.

Liječnici i medicinske sestre educirani su putem službenih publikacija izdanih od Ministarstva zdravstva i seminara u Osijeku i Zagrebu o ratnoj kirurgiji, hitnoj medicinskoj pomoći i reanimaciji, radiološko-biološko-kemijskoj zaštiti, epidemiologiji i psihijatriji. Ukinuti su svi godišnji odmori i sva ostala odsustvovanja.

Preseljenje u neke podrumske prostorije izvan zgrade nije bilo praktički izvedivo, a i želja nam je bila da

našim bolesnicima omogućimo sve usluge na jednom mjestu, od liječničkog pregleda, laboratorijskih i rtg usluga, do dobivanja lijekova. Najbližoj ljekarni, koja je stradala od granate, osigurali smo smještaj i sigurnije uvjete rada u dijelu suterena od kraja studenog 1991. godine do početka srpnja 1992. godine. Nakon okupacije Baranje omogućili smo ravnateljstvu Doma zdravlja Beli Manastir rad u našim prostorijama od prosinca 1991. godine. Ravnateljstvo još uvijek radi u našoj ustanovi i priprema se za organizirani i siguran povratak u Baranju.

U vrijeme najučestalijih napada na naš grad, početkom studenog, evakuirali smo treći kat u prizemlje, a ostale službe nastavile su raditi na svojim mjestima do drugog kata. U vrijeme općih i zračnih opasnosti bolesnici i osoblje sklanjali su se u suterenu.

Zgrada DZZZR »Drava« u blizini je tvornice namještaja »Mobilia«, tvornice konfekcije »1. maj« i neposredno uz tvornicu žigica »Drava«. Skupština općine Osijek udaljena je nekoliko stotina metara, a nedaleko je i katoličko groblje. Sve su to bile česte mete okupatorskog topništva i zrakoplova, a česte mete su bile i same zdravstvene ustanove, pa je upravo nevjerojatno da nismo dobili ni jedan izravan pogodak. Zgrada je stradala posredno od krhotine granata i detonacija, porazbijana su sva stakla koja smo zamjenjivali polietilenskim folijama. Najveću štetu prouzročila je granata od 152 mm koja je pala dva metra udaljenosti od previjališta, u kojem, nasreću, nije bilo ni bolesnika ni osoblja.

Kako su se napadi na Osijek pojačavali i katkad danima nije bilo prekida između napada, morali smo organizirati službu tako da osoblje bude što manje izloženo pogibeljnoj opasnosti prilikom dolazaka i odlazaka s posla.

Nakon pada Vukovara u Osijeku je ostalo oko 20% stanovnika, tako smo i mi imali znatno manje pacijenata. Moguće je bilo reorganizirati službu glede radnog vremena. Zdravstveni radnici podijeljeni su u dvije skupine, od kojih je svaka radila naizmjenično po dvije smjene, osim onih djelatnika koji su bili svakodnevno potrebni: glavna sestra, rtg-tehničar, viši očni tehničar, šef laboratorija, šef računovodstva, pravnik, telefonist, psiholog i ravnatelj. Neki su djelatnici nakon isteka radnog vremena trajno, kroz dva mjeseca, boravili u suterenu. Omogućili smo im uvjete za boravak u ustanovi s obzirom na to da im je na mjesto stanovanja bilo gotovo nemoguće stići. I u tim teškim ratnim uvjetima uspjeli smo osposobiti priručnu kuhinju, kupaonicu i praonicu rublja. S obzirom na smanjen opseg posla omogućili smo neplaćeni dopust majkama djece predškolskog uzrasta, njih 11. Njihova prebivališta bila su poznata, kako bi ih u slučaju potrebe mogli pozvati na posao.

Pacijentima koji su dolazili za vrijeme zračnih uzbuna i općih opasnosti bila je stvarno nužna liječnička

pomoć, pa su se ovi naši prethodni postupci pokazali itekako potrebnim i bili su djelotvorni.

Dugotrajni boravci u podrumima i zasipanje Osijeka minobacačkim granatama, koja gotovo da nisu prestajala, ostavile su posljedice. Najčešće su se pacijenti žalili na strah, nesanicu, tjeskobu, noćne more, a česte su bile upale pluća i akutne bolesti lokomotornog sustava.

Od lipnja 1991. do lipnja 1992. godine previjeno je više od 4 000 ranjenih, uglavnom civila, ali i pripadnika Hrvatske vojske i MUP-a. U istom tom razdoblju bilo je oko 3 000 pacijenata na fizikalnoj terapiji. Kada je bilo potrebno, odlazilo se u kućne posjete bez obzira na udaljenost i prilike koje su bile u gradu.

Usprkos svim užasima rata, Osijek, kao nepokoreni grad, imao je i neke sasvim mirnodopske potrebe. Dolazili su kandidati za vozače amatere i profesionalni vozači po uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti i uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti za upošljavanje.

Početak siječnja 1992. godine počeli su se u Osijek vraćati stanovnici i mnogi prognanici u nadi skorog povratka kućama. Time se povećao broj pacijenata, pa je bilo nužno da se djelatnici koji su koristili neplaćeni dopust vrate na posao. Do 10. ožujka 1992. godine radilo se i dvije smjene, a od toga dana organizirali smo mirnodopsko radno vrijeme, uključujući i povratak na treći kat.

Reorganizirana je i ginekološka služba odmah u početku rata, jer je naš ginekolog pobjegao. Sklopljen je ugovor s Općom bolnicom Osijek čija tri ginekologa svakodnevno obavljaju preglede trudnica i bolesnica. Od tada se broj pacijentica povećao, a služba je znatno dobila na kvaliteti.

Kao i većina zdravstvenih ustanova u Hrvatskoj, na područjima izravno zahvaćenim ratom i naša ustanova je imala kadrovskih problema. Neki liječnici i ostalo osoblje srpske nacionalnosti napustili su radna mjesta i Osijek već u prvim ratnim danima. Nažalost, kasnije su im se pridružili i neki Hrvati. Dana 31. prosinca 1990. godine DZZZR »Drava« zapošljavala je 76 djelatnika. U tijeku rata neopravdano je napustio radno mjesto 21 djelatnik, što čini 27,6%. Većinom su radna mjesta popunjena odgovarajućim kadrom, a danas »Drava« zapošljava 65 djelatnika.

Uspješnoj organizaciji i djelovanju naše zdravstvene ustanove u velikoj mjeri pridonijeli su djelatnici svojom požrtvovnošću, profesionalnim pristupom svakom problemu i visokim moralom. Bili su hrabri i vrijedni. Ponosni smo na našeg liječnika i zubotehničara koji su se aktivno uključili u sastav HV u Nuštru i Vinkovcima.

DZZZR »Drava« nije bio organizacijski i materijalno pripremljen za ovakav okrutan rat, u kojemu se međunarodne konvencije nisu poštivale kao ni u jednom ratu do sada. Bili smo primorani u što kraćem roku, kako se i agresija pojačavala, učiniti sve da svima kojima je bilo potrebno, osiguramo što bolju zdravstvenu skrb u što sigurnijim uvjetima. Držimo da smo u tome uglavnom uspjeli.

Abstract

THE CENTRE FOR HEALTH PROTECTION OF THE »DRAVA« WORKERS IN WAR CONDITIONS

Mladen Vrbanić

The centre for health protection »Drava«, Osijek

Untill 1973 year »Drava« had been out-patients clinic, and then it became the centre for health protection of workers. Its possibilities at the time of aggression on Croatia weren't suitable to war needs. Some changes were needed, and we did them according to the instructions of the Ministry of Health of Republic Croatia. It was done in a very short time because of every day stronger attacks on Osijek. The building was marked by red cross sign, and the basement was protected with sandbags. The physicians and the middle medical staff were, by the means of publications and seminars educated how to give health relieve in war conditions.

The upper floor was evacuated and the basement was prepared as shelter with all the items needed. On one place we enabled doctor's inspection, X-rays service, dressing, physiotherapy and administering medicines.

In part of basement a nearby pharmacy was situated, and part of the space was given to the management of the Health Centre of Beli Manastir.

During the strongest attacks on Osijek our service was reorganized to enhance security of coming to and leaving work.

Key words: general medicine in war conditions, organisation

Received: October, 1992